

ערב הסעודית ויחסיה עם ישראל: האם הפוטנציאל בדרך למימוש?

ד"ר מיכל יערי*

המאמר פורסם ב**וואיינט** ב-13 במאי 2018

ליורש העצר הסעודי, מוחמד בן סלמאן, נמאס מהמנהיגות הפלסטינית. "ב-40 השנים האחרונות ההנהגה הפלסטינית החמיצה שוב ושוב הזדמנויות ודחתה את כל ההצעות", אמר במהלך פגישתו עם כמה מראשי ארגונים יהודיים בשלהי מרס. "הגיע הזמן שהפלסטינים יקבלו את ההצעות [...] או שישתקו ויפסיקו להתלונן."

לא הייתה זו הפעם הראשונה שגורמים סעודיים מתחו ביקורת קשה על העקביות שבה מפספסת ההנהגה הפלסטינית הזדמנויות היסטוריות ליישוב הסכסוך, אלא שעד כה הם הקפידו להשאיר מאחורי דלתות סגורות. המגעים בין ריאד לבין ירושלים נתפשים על ידי חלק מהציבור הסעודי ככגידיה באינטרס הפלסטיני, ומשמשים נשק בידי מתנגדי המשטר. לפיכך, בית המלוכה בריאד נדרש להוכיח שהוא לא "מוכר" את המאבק הפלסטיני כדי לקדם נורמליזציה עם ישראל.

הסוגיה הפלסטינית מעולם לא ניצבה בראש סדר היום הסעודי, אך היא היוותה ועדיין מהווה גורם מרסן ומגביל ביחסו של השלטון הסעודי כלפי ישראל. לאורך השנים היו צמתים היסטוריים שבמהלכם התגבשו אינטרסים משותפים בין ישראל לבין סעודיה, אך הם לא הבשילו לכדי שינוי דרמטי בסטטוס היחסים. זאת בשל החשש של השלטון הסעודי מתגובות נוקבות בעולם הערבי שיחבלו בתדמיתו הציבורית ובמעמדו הדתי כשומר המקומות הקדושים לאסלאם.

אלא שבעת האחרונה, עם התעצמות האויב האיראני ו"המדינה האסלאמית" (דאעש), ישראל הפכה בראיה הסעודית מאויבת לבעלת ברית פוטנציאלית. לא זו בלבד ששתי המדינות חולקות תפיסה זהה באשר לצורך למגר גורמים רדיקליים ולייצב את המזרח התיכון, ישראל היא המדינה היחידה בעולם שיש לה כוונות ויכולות צבאיות לפעול נגד האויבים המשותפים. במהלך השנים, סעודיה הסתמכה במידה רבה על הברית האסטרטגית עם ארצות הברית, אבל בשנים האחרונות פחתה הנכונות של הממשל האמריקני להתערב בסכסוכים המדממים של המזרח התיכון, וסעודיה נותרה למעשה ללא רוח גבית שתוכל לסייע לה ביעילות לבלום את ההשפעה האיראנית. בנסיבות אלו, ישראל הפכה לשחקן מרכזי בשינוי מערך הכוחות האזורי.

מעבר ליכולותיה המודיעיניות והאסטרטגיות, ישראל מהווה עבור סעודיה מודל חיקוי כלכלי. בעידן שבו הכלכלה הסעודית עוברת מהפכה של ממש מכלכלה הנסמכת על נפט, לכלכלה פרודוקטיבית, יצרנית ומתקדמת, הידע והטכנולוגיה הישראליים הופכים יותר ויותר אטרקטיביים.

הפוטנציאל הטמון בנורמליזציה ישראלית-סעודית הוא עצום. במישור האסטרטגי היחסים אמנם אינם סימטריים, לאור עליונותה הצבאית הברורה של ישראל, אך אין בכך להפחית מחשיבותם. מיקומה האסטרטגי של סעודיה ובכירותה בעולם הערבי יכולים לסייע לישראל לשפר את הלחימה נגד איראן, ולתרום להעמקת שיתוף הפעולה הביטחוני עם מדינות ערביות נוספות, אם כי באותה נשימה יש להתייחס גם לחשש הישראלי מעסקאות הנשק המתקדמות בין סעודיה לבין ארה"ב, והאפשרות של פיתוח נשק גרעיני סעודי כמענה לנשק גרעיני איראני.

* ד"ר מיכל יערי היא מומחית לסעודיה מאוניברסיטת תל אביב והאוניברסיטה הפתוחה, וחברת צוות חשיבה במכון מיתוים. מאמר זה מבוסס על מחקר על יחסי ישראל-סעודיה שנכתב במסגרת פרויקט "יחסי ישראל עם מדינות ערב: הפוטנציאל הלא ממומש" של מכון מיתוים, ושניתן [לקרוא אותו כאן](#).

במישור המדיני, שיתוף פעולה ישראלי-סעודי יוכל לסייע במיתון וריכוך אירועים נפיצים, כמו מהומות בהר הבית. בנוסף, הוא יסלול את הדרך לקידום פרויקטים כלכליים, אנרגטיים וחקלאיים בין ישראל למדינות ערב, שבמציאות הנוכחית כמעט ולא מתקיימים.

כבר היום מפעיל בית המלוכה מכבש לחצים על ההנהגה הפלסטינית בכדי שתיאזר להגמיש את תביעותיה מישראל. בשונה מן העבר, סעודיה נסוגה מתביעתה לפתרון צודק לבעיה הפלסטינית וכעת היא מדברת על פתרון הגיוני. כך, למשל, הסעודים אינם תומכים עוד בתביעה הפלסטינית לזכות השיבה, אלא חותרים לפתרון שיהיה מוסכם גם על ישראל. בנוסף, ריאד איננה מתנה את נרמול היחסים עם ישראל ביישוב הסכסוך הישראלי-ערבי, ומסתפקת בפריצת דרך במשא ומתן. מבחינתה של סעודיה, אם ישראל תנקוט במחווות שישדרו לעולם הערבי ש"יש על מה לדבר", כמו הקפאת ההתנחלויות והסרה (ולו גם חלקית) של הסגר בעזה, ניתן יהיה לתגמלה בהגדלת המחווות הסעודיות, בנוסף לאלו שניתנו עד היום.

במישור הכלכלי, אם השלטון בריאד יסיר את החסמים הכלכליים ויאפשר לרכיבים וכוח עבודה ישראלי להשתלב במשק הסעודי, תהיה לכך תרומה עצומה לכלכלה הישראלית, במיוחד אם מדינות ערביות נוספות יפתחו את שערין בפני תוצרת ישראלית.

סעודיה וישראל מעוניינות בנרמול היחסים ביניהן. על כך אין עוררין. אלא שלמרות הרצון ההדדי, הדרך לנורמליזציה נותרה ארוכה ומפותלת. במציאות הנוכחית סעודיה יכולה אולי לגרור את המנהיגות הפלסטינית לשבת אל שולחן המשא ומתן, אבל היא לא יכולה להכריח אותה לחתום על מסמך שבו היא מוותרת על תביעותיה ההיסטוריות מישראל. גם ישראל, מצדה, לא מראה נכונות לעמוד בדרישות הסף הסעודיות. בהרכב הקואליציוני הנוכחי, צעדים ישראליים כלפי הפלסטינים נתפשים כסטייה מעמדותיה האידיאולוגיות של הממשלה, ולפיכך אינם נראים באופק.

כפי שהדברים נראים כעת, המנהיגות הישראלית והפלסטינית אינן מסוגלות לגשר על פערי העמדות ביניהן, למרות מנפי הלחץ האמריקניים והערביים. לאור זאת, הסיכויים לנורמליזציה בין ישראל לבין סעודיה אינם ברורים. אמנם בעת האחרונה ניכר שינוי דרמטי בשיח הסעודי כלפי ישראל, אבל ספק אם בשלו התנאים עבור ההנהגה הסעודית לדלג מעל המשוכה הפלסטינית בדרכה לנורמליזציה עם האויב הציוני.

ישראל צריכה לעשות כמיטב יכולתה כדי לא לפספס את חלון ההזדמנויות הייחודי שנפתח ביחסיה עם סעודיה. הזדמנויות הן דבר מתעתע וחולף בזירה המזרח תיכונית ולכן זהות האינטרסים בין ישראל לבין סעודיה עשויה לדהות אם ישתנו הנסיבות הנוכחיות. אולי המשימה הגדולה ביותר המוטלת על כתפיו של השלטון הישראלי היא שיקום אמינותו בעיני בית המלוכה הסעודי. נורמליזציה עם סעודיה לא תינתן בחינם. יש לה מחיר. השאלה היא אם ישראל מוכנה לשלם אותו. הדבר הגרוע ביותר שראש ממשלת ישראל יכול לעשות הוא לטעת בסעודים את התחושה שהוא מוכן לוותר, ואז לסגת מהצהרתו. סעודיה למודת אכזבות מההנהגה הישראלית. אסור שזה יקרה שוב.